

КОЛЕКТИВНІ ФОРМИ НАВЧАННЯ У ВИКЛАДАННІ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

А.С. Митрофанова, канд. екон. наук

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Сутність людини полягає у єдності трьох сфер – біологічної, соціальної та духовної. Багатьом видам людської діяльності, передусім, виробничій, притаманний соціальний характер. Сучасний постіндустріальний технологічний спосіб виробництва підвищує вимоги до підготовки фахівців, вимагаючи не тільки високої кваліфікації, але й розвитку творчих здібностей, особистісних якостей. Водночас, за висновком О.В. Горілого, сьогодні відбувається поглиблення протиріччя між колективним характером праці та домінуванням індивідуальних форм навчання. Отже, актуальність дослідження та активного впровадження колективних форм навчання не викликає сумніву.

НТУ «ХПІ» має великий досвід теоретичного вивчення та практичного застосування колективних форм навчання. Так, протягом 30 років проф. О.В. Горілий та його послідовники [1-4] досліджують та впроваджують на технічних і гуманітарних спеціальностях різноманітні форми ігрового проектування. Протягом 15 років проводяться щорічні зимові школи-семінари «Сучасні педагогічні технології в освіті», в рамках яких на майстер-класах приділяється багато уваги формам групового навчання. Крім того, у НТУ «ХПІ» у 2008-2009 н.р. була розроблена концепція безперервного застосування ділової гри у навчальному процесі для студентів 1-6 курсів з метою забезпечення умов для створення наукоємної продукції [2; 3, с. 7].

Групове навчання виступає одною з форм організації навчально-пізнавальної діяльності, поряд з індивідуальною та фронтальною, та реалізується, в свою чергу, у таких формах: парна; робота у малих групах; диференційно-групова (розподіл на групи відповідно до рівня знань); кооперовано-групова (групи отримують частини одного завдання). Колективні форми займають чільне місце серед сучасних інтерактивних методів навчання, таких як ділові ігри, брейн-ринг, кейс-метод, мозковий штурм.

Ігрове проектування (ІП) являє собою метод активізації пізнавальної діяльності студентів, що походить від організаційно-діяльнісних та інноваційних ділових ігор та реалізується у колективній організаційній формі навчання. Вчені [4, с. 74], вважають, що об'єктом ІП можуть слугувати конструкція, технологічний процес, проект діяльності. Суб'єктом ІП виступає модель проектно-організації (конструкторське, технологічне бюро). ІП може бути реалізоване такими шляхами: в обсязі одної дисципліни одної кафедри (курсова робота); декількох спеціальних дисциплін одної або декількох кафедр (дипломне проектування). Важливим є те, що успішне ІП завершується здійсненням реальної діяльності, створенням кінцевого продукту або послуги.

В процесі викладання економічних дисциплін («Економічна теорія», «Макроекономіка», «Державне та регіональне управління»), завдяки дискусійності та актуальності аналізованих питань, колективні форми навчання дають вагомі результати. Добре зарекомендували себе такі форми: адаптований (полегшений) варіант ігрового проектування; робота у малих групах («Перспективи та проблеми вступу України до ЄС», «Вироблення управлінського рішення з купівлі тролейбусів для міста Харкова»), кооперовано-групова робота («Теорії розвитку державного управління», «Методи фіскальної і монетарної політики щодо виходу України з економічної кризи»); ділові ігри («Власність», «Гранична корисність», «Аукціон»), брейн-ринг, кейс-метод («Подолання диспропорцій регіонального розвитку в Україні», «Яку економічну систему суспільства слід будувати в Україні?»).

Адаптований варіант ігрового проектування був реалізований зі студентами факультету Бізнес та Фінанси (англійська мова навчання) 1 курсу при виконанні підсумкової семестрової творчої роботи (розрахункового завдання) під час викладання дисципліни «Державне та регіональне управління». Студентам було запропоновано наступні етапи роботи:

- об'єднатися у творчі колективи та вибрати теми завдань;
- обрати керівника та розподілити обов'язки у колективі: за окремими розділами або за функціями (пошук літератури, статистичних даних, виконання розрахунків, написання розділів);
- скласти план, список джерел та перевірити у викладача;
- виконати роботу у затверджений термін та здати на перевірку викладачу;
- внести корективи;
- захистити роботу на підсумковій конференції з підготовкою презентації у Power Point.

Бали були розподілені так (в умовах 100-бальної накопичувальної системи): максимум 10 балів за якість виконання виставляється кожному члену колективу, а ще 10 балів максимум додаються кожному виконавцю відповідно до участі у презентації роботи та якості відповідей на запитання.

В цілому, відгуки студентів на проведення практичних занять та виконання підсумкових робіт у колективних формах навчання у більшості позитивні. Так, студенти відзначають можливість реалізації масштабних проектів, розподіл відповідальності, виховання здатності до співпраці, відкритості, терпіння.

Переваги колективних форм навчання, на наш погляд, в цілому полягають у наступному. Виходячи з комплексної структури особистості [3, с. 6], групові форми активно і позитивно впливають на формування одної із сторін особистості – здібностей, таких як воля, дисциплінованість, активність, творче мислення, послідовність, принциповість. Крім того, у груповій роботі стимулюється творча активність; формуються управлінські навички, вміння працювати злагоджено, розподіляти обов'язки, аргументувати та відстоювати свою точку зору. Забезпечується високий рівень внутрішньої мотивації до навчання, що призводить до більш глибокого вивчення поставленої проблеми та міцнішого закріплення самостійно здобутих знань.

Особливості ІП надають додаткові можливості у процесі його використання. Так, ІП сприяє професійному самовизначенню студентів, оволодінню навичками професійної взаємодії з іншими людьми [4]. ІП дає можливість приміряти незвичні соціальні ролі, моделювати роботу у колективі, що знадобиться у майбутній трудовій діяльності. Такий метод забезпечує зростання рівня професійної компетентності, дозволяє побачити ширше коло питань та відчутти зацікавленість до ряду з них. Завдяки реалізації ІП можуть бути досягнуті когнітивні цілі навчання за таксономією Б. Блума: через знання та розуміння до застосування, аналізу, синтезу та оцінки.

Однак присутні також і складності застосування будь-яких групових форм навчання, які необхідно мінімізувати: великі витрати навчального часу; можлива нерівномірність розподілу обов'язків та «паразитизм» одних членів групи за рахунок інших; труднощі об'єктивного вимірювання внеску кожного у роботу групи; складність оцінювання результатів.

Можемо зробити висновок, що колективні форми навчання є незамінними у підготовці сучасних фахівців будь-якого спрямування. Завдяки реалізації принципів проблемного навчання, змагальності, єднання освіти та науки, такі форми дозволяють студентам краще набувати загальних та професійних компетентностей, очікуваних результатів навчання відповідно до робочих програм навчальних дисциплін, а також забезпечують високий ступінь опанування компетентностями за Національною рамкою кваліфікації: знання, уміння, комунікація, автономність, відповідальність. Результатом стає зростання конкурентних переваг майбутнього фахівця на ринку праці та успішна підготовка особистості до виконання різноманітних соціальних ролей.

Перелік посилань:

1. Активизация обучения проектированию: учеб. пособие / под ред. А.В. Горелого. – Киев: УМК ВО, 1996. – 253 с.
2. Борисенко О.М. Впровадження в навчально-методичний процес ігрового проектування на основі інтеграції різних спеціальностей / О.М. Борисенко, О.В Єфімов // Зб. тез вист. на міжвуз. наук.-метод. семінарі «Проблеми формування професійної компетентності студентів на основі міждисциплінарної інтеграції». – Харків: РВВ ХТЕІ КНТЕУ. – 2010. – С. 13-14.
3. Впровадження комплексної ділової гри у навчальний процес як шлях розвитку науково-технічної творчості студентів / О. В. Єфімов [та ін.] // Вісник НТУ «ХПІ»: зб. наук. пр. – Харків: НТУ «ХПІ». – 2010. – № 32. – С. 4-11.
4. Горельий А.В. Роль игрового проектирования в профессионализации практических психологов / А.В. Горельий, И.Г. Васильева // Сучасні педагогічні технології в освіті: зб. наук.-метод. пр. / ред. О.Г. Романовський, Ю.І. Панфілов. – Харків: НТУ «ХПІ». – 2012. – С. 68-76.